

Petra Horvat

Knjižnica „Nikola Zrinski“ Čakovec

petra.horvat6@gmail.com

Predčitačke vještine djece i doprinos knjižnica njihovom usvajanju

Sažetak

Predčitačke vještine i njihovo usvajanje predstavljaju važan temelj za djetetovo usvajanje čitačkih vještina. One se stječu brojnim i raznim aktivnostima koje dijete provodi u interakciji s roditeljima i članovima obitelji. Čitanje naglas, pripovijedanje, pričanje, razgovor, prepričavanje, neki su od elemenata stjecanja predčitačkih vještina. Knjižnice svoju odgojno-obrazovnu ulogu realiziraju organizacijom raznih aktivnosti za djecu, kojima stječu i/ili usvajaju predčitačke vještine čime se ujedno postavlja dobar temelj za buduće čitačke vještine.

Ključne riječi: čitanje naglas, knjižnice, predčitačke vještine

Uvod

Čitanje predstavlja jednu od najvažnijih vještina koju djeca trebaju usvojiti početkom školovanja. To je vještina nužna i neophodna za njihovo funkcioniranje i sudjelovanje u društvu, vještina koja će im omogućiti stjecanje brojnih novih znanja i napredovanje u životu. Osim što utječe na akademska postignuća, čitanje utječe na kognitivni razvoj, emocionalni razvoj, razvoj jezika te društvenih vještina. Također, čitanje razvija maštu, potiče pamćenje i pozornost te jača samopouzdanje.

Čitanje je vještina koja se, prema hrvatskom obrazovnom sustavu, počinje usvajati dolaskom djeteta u školu, stoga se ne očekuje da dijete dolaskom u prvi razred već ima čitačke vještine već samo predčitačke. Usprkos tome, neka djeca dolaskom u školu već znaju čitati jednostavne tekstove (podučeni od strane obitelji) što će u razredu stvoriti nepotreban jaz između čitača i nečitača. Naime, djeca s predčitačkim (ali ne i čitačkim vještinama) nerijetko će zbog usporedbe s čitačima osjećati nedostatak samopouzdanja, nervozu i pad motivacije, dok će čitačima neki

tekstovi biti manje zanimljivi. To, dakako, stvara problem učitelju koji priprema jedan tekst za dvije skupine (čitački) različite djece. Kako bi se izbjegao taj problem, neke države (Finska, Austrija, Turska) imaju propise prema kojima nije dopušteno sustavno podučavanje djece čitanju prije škole (Čudina-Obradović 2014).

Predčitačke vještine, kao vještine koje dijete treba savladati prije dolaska u školu, predstavljaju preduvjet za stjecanje čitačkih vještina. To su vještine koje dijete stječe spontano u svakodnevnim interakcijama s okolinom –razgovorom, prepričavanjem, pričanjem, kad mu netko čita, proširuje postojeći vokabular upoznavajući ga s novim riječima i znanjima, no i upoznavajući ga s knjigama kao medijem te važnosti čitanja i pisanja. Dijete ih usvaja gotovo od rođenja, a naročito intenzivno nakon treće godine života. Roditelj i članovi obitelji mogu provoditi navedene oblike učenja svakodnevno, u šetnji, igri, vožnji iz vrtića. „Predčitačke vještine stječu se postupno, od djetetova rođenja, od prvog slušanja majčina glasa, riječi i intonacije.” (Čudina-Obradović 2002: 8). Iz tog je razloga zajedničko čitanje slikovnica te razgovor o pročitanome, likovima, njihovim postupcima, osobinama i slično od velike važnosti prilikom djetetova usvajanja nužnih predčitačkih vještina. Znanstvenik koji se posebno bavi čitanjem, Robert Campbell opisuje čitanje naglas kao globalno rasprostranjenu djelatnost koja nema kulturološka, zemljopisna ni povijesna ograničenja. Jedini je preduvjet da odrasla osoba zna čitati i ima to volje činiti (Vodopija 2006). Čitanje slikovnica s roditeljima (ili ostalim članovima obitelji) djetetu predstavlja aktivnost kojoj se veseli zbog vremena provedenog s njima i zajedničke interakcije. „Čitajući prigodnom jačinom, mirnim, ugodnim glasom, zagrlivši dijete ili stavljajući ga u krilo, stvaramo osjećaj ugone i međusobne povezanosti.” (Centner 2007: 22). Nije neobično da stvaranjem takve navike čitanja i druženja s djetetom zajedničkim čitanjem (na primjer prije djetetova odlaska na spavanje), kasnije kada djeca prerastu zajedničko čitanje i pričanje priča, ta navika preraste u neki drugi oblik kvalitetno provedenog zajedničkog vremena.

Zajedničko čitanje i pričanje priča djeci je dostupno i u vrtiću gdje u nešto drukčijoj atmosferi i okruženi drugom djecom slušaju i raspravljaju o pričama koje su za njih odabrale odgojiteljice. Često su ta zajednička čitanja popraćena i nekom aktivnošću koja se odnosi na pročitanu priču, kao na primjer crtanje likova, izrada predmeta, kratka glumačka izvedba i slično. Knjižnice, kao ustanove s odgojno-obrazovnom ulogom, također daju veliki doprinos usvajanju predčitačkih vještina djece i to ne samo tako da osiguravaju knjižničnu građu za čitanje već i organizacijom aktivnosti za djecu vrtićke dobi.

1. Predčitačke vještine

Predčitačke vještine obuhvaćaju skup vještina koje dijete treba usvojiti kako bi uspješno pristupilo učenju i usvajanju čitačkih vještina dolaskom u školu. Rano iskustvo ključan je čimbenik u razvoju djetetovih čitačkih vještina jer njegova sposobnost usvajanja vještina potrebnih za odlazak u školu pokazatelj je količine interakcije koju je dijete imalo s obitelji. (Matijević, Bernić 2020). U prilog tome koliko su predčitačke vještine važne kao temelj za sve ono što dijete čeka u obrazovnom sustavu i životu općenito pokazuje i Izvješće Nacionalnog centra za vanjsko vrednovanje o postignutim rezultatima u istraživanju PIRLS 2011 (engl. *Progress in International Reading Literacy Study*; međunarodno istraživanje razvoja čitalačke pismenosti) gdje stoji kako je čitalačka pismenost jedna od najvažnijih kompetencija koju učenici stječu u prvim godinama obrazovanja te je istaknuta njezina važnost kako za pojedinca tako i za šire društvo (Peti-Stantić 2019). Prve predčitačke vještine s kojima se dijete susreće i koje stječe su govorne vještine. Za početak je važno da djeca shvate kako se govorni jezik može podijeliti na dijelove, da prepoznaju sličnosti i različitosti u tim dijelovima, a zatim da upravljaju dijelovima pojedinih glasova. Djeca su općenito u stanju unutar svake jedinice (npr. riječi, sloga) prepoznati fonološke informacije prije nego što njima mogu manipulirati, pomiješati fonološke informacije prije nego što ih mogu segmentirati i upravljati početnim zvukovima prije konačnih (Pufpaff, 2009). Govornim vještinama dijete razumije priču koja mu je ispričana, razumije da rečenice imaju neko značenje, a priča svoj početak, sredinu i kraj. Ono raspoznaje likove priče i da likovi međusobne uspostavljaju različite odnose te je sposobno jednostavno prepričati sadržaj priče koju je čulo.

Zajedničkim čitanjem i listanjem slikovnica dijete će upoznati slikovnicu kao prijenosnika poruke i priče. Učit će da rečenice teksta idu s lijeva na desno i od vrha prema dnu stranice te da zapisane rečenice mogu nebrojeno puta biti ponovljene u istom obliku. Upoznat će obilježja teksta kao što su stranice, praćenje teksta očima, a postupno i značenja točke, uskličnika i upitnika). „Čestim ponavljanjem i upozoravanjem djeteta na obilježja pisanog teksta, te povlačenjem prsta ispod teksta koji se čita, olakšat će djetetu da zamijeti kako se drži knjiga, kako se prati tekst s lijeva na desno i kako se preskače na sljedeći redak zdesna nalijevo.” (Čudina-Obradović 2002: 23).

Faza razumijevanja pretvaranja govora u tekst jest faza u kojoj dijete shvaća da je tekst iz slikovnica zapravo drugi oblik pričanja i govora, a pričanje i govor nešto su što već dobro razumije.

Glasovna osviještenost podrazumijeva vještinu prepoznavanja glasova u riječi i smatrana je najvažnijom predčitačkom vještinom. Najjednostavniji primjer jest djetetovo prepoznavanje rime kada ono prepoznaje i može imenovati prvi glas u riječi te srednji i zadnji glas.

Kada je dijete osvijestilo da se riječi sastoje od glasova, postupno se uvode složeniji zadatci koji od njega traže da rastavi na glasove zadanu riječ (glasovna segmentacija) ili da od nepovezanih glasova sastave riječ (glasovna sinteza). Glasovna analiza i glasovna sinteza pokazatelji su fonološke svjesnosti te predstavljaju važan prediktor vještine čitanja. Kod glasovne sinteze dijete treba prepoznati riječ izgovorenu kao seriju fonema, a kod glasovne analize ispitanik treba definirati koji glasovi čine zadanu riječ (Blaži, Farago i Pavić, 2017).

Iako se ranije smatralo da dijete predškolske dobi ne treba stjecati vještinu povezivanja slova i glasova, suvremenija gledišta naglašavaju potrebu upozoravanja djece na slova u slikovnicama, njihovoj okolini i sl. te povezanost slova i glasova. Tako će mnogo brže usvojiti glasovnu osjetljivost, segmentaciju i sintezu.

Kada je dijete naučilo oblike slova i njihovu vezu s glasovima, počinje povezivati šifrirane ili dešifrirane glasove ili slova u smislene riječi. To ujedno predstavlja cilj uporabe svih do tada stečenih predčitačkih vještina.

Dijete predškolske dobi treba razumjeti osnovnu svrhu pisanja, a pokušajima jednostavnoga pisanja shvatit će primjenu abecednoga načela.

2. Doprinos knjižnica usvajanju predčitačkih vještina

Knjižnice, kao i vrtići, imaju važnu ulogu u dječjem usvajanju predčitačkih vještina. Podatak da mozak petogodišnjeg djeteta koje je izloženo čitanju i razgovoru ima iznimno razvijena područja odgovorna za čitateljske i govorne sposobnosti, dok su istovremeno neuronske veze u mozgu petogodišnjaka iz socijalno deprivirane sredine na minimalnoj razini (Stričević, Čunović 2013) govori u prilog odgovornosti knjižnica da rade na razvijanju predčitačkih vještina djece jer nažalost, ne bave se svi roditelji sa svojom djecom u jednakoj mjeri (practicirajući zajedničko čitanje, pripovijedanje, razgovor i sl.). Peta godina života naglašava se kao ključna za usvajanje tih vještina jer neuronske veze koje su do tada razvijene ostaju temeljem budućeg razvoja.

Knjižnice stoga organiziraju brojne aktivnosti za djecu: pričaonice, čitaonice, razne kreativne radionice, nagradne natječaje i drugo. Sve su navedene aktivnosti promišljeno organizirane za

ciljanu dobnu skupinu djece. Sudjelovanjem u aktivnosti djeca igrom, zabavom i suradnjom usavršavaju svoje predčitačke vještine te se istovremeno navikavaju na knjige, rukovanje njima, posjete knjižnici i stjecanje rituala čitanja.

Čitanje naglas ili pripovijedanje kao aktivnosti koje dijete provodi kod kuće ili u vrtiću u knjižnici su drukčiji zbog novog prostora koji djecu čini znatizeljnom (i nešto nemirnijom), stoga je potrebno njihovu pozornost privući i uspjeti je zadržati tijekom čitanja priče što zahtijeva maštu, uvjerljivost, dobro planirana prekidanja, predviđanja. Upravo je taj način pripovijedanja i čitanja presudan hoće li mali slušač izgubiti povjerenje u osobu koja pripovijeda/čita ili će joj se prepustiti i time biti uveden u neki novi svijet (Centner 2007). „Jednostavno rečeno, najbolji posrednik između djeteta i knjige je netko tko voli knjigu, kome je čitanje nužan dio života, i tko ima potrebu o tome govoriti.” (Lovrenčić 2004: 8).

U istraživanju o ulozi radioničkih aktivnosti dječjih knjižnica na razvoj fonološke osjetljivosti kod djece Beštak (2020) navodi kako od 21 knjižnice koje su sudjelovale u istraživanju sve provode neki oblik aktivnosti za predškolsku djecu. Rezultati pokazuju da od 21 knjižnice njih 17 provodi igraonice, 20 radionice te sve (21 knjižnica) provode pričaonice. Najviše aktivnosti namijenjeno je djeci predškolske dobi i djeci dobi 6 i 7 godina nakon čega slijede aktivnosti namijenjene za djecu od 4 i 5 godina. U ispitivanju povezanosti spomenutih aktivnosti s razvojem predčitačkih vještina vidljivo je da su sve aktivnosti u nekoj mjeri povezane s razvojem tih vještina što svakako povećava važnost uloge knjižnica u fonološkom razvoju djece.

Knjižnice diljem Hrvatske osmišljavaju i provode razne programe za poticanje čitanja i usvajanja predčitačkih vještina te nerijetko jedna knjižnica nudi i više od jednog programa te vrste, a u nastavku će biti izdvojeni neki od programa hrvatskih knjižnica. Knjižnica Fran Galović iz Koprivnice nudi nekoliko programa: „Knjige za bebe“ provodi se od 1999. te njime knjižnica poklanja prvu slikovnicu svakom djetetu rođenom u Općoj bolnici „Dr. Tomislav Bardek“, a roditeljima brošuru s uputama kako i što čitati djeci, malu platnenu torbu te pozivnicu za besplatno učlanjenje u njima najbližu knjižnicu ili bibliobus u Koprivničko-križevačkoj županiji. Program „Pričaonica za bebe“ okuplja roditelje i djecu u dobi od 6 mjeseci do 3 godine, održava se jednom mjesečno i zamišljen je kao stručna pomoć knjižnice u kvalitetnom provođenju vremena s djetetom učenjem brojalica, pjesmica, čitanjem slikovnica, igrom i druženjem. „Pričaonica za predškolce“ provodi se u kontinuitetu od 1983., a temeljena je na pričanju priča djeci predškolske dobi, razvijanju pozitivnog stava prema čitanju, igranju

logopedskih igara i brojalica. Gradska knjižnica Zadar nudi besplatan upis u knjižnicu djeci do godinu dana te također više programa od kojih izdvajamo: „Bebinim koracima“ potiče rano čitanje te edukaciju roditelja igrom i druženjem u igraonici, radionicama i predavanjima koje provode knjižničari i stručni suradnici; „Čitaj mi dok čekam“ program je koji je pokrenut 2015. otvaranjem prve male zbirke slikovnica i društvenih igara u pedijatrijskoj ordinaciji dr. Dundov Žic čiji je cilj skratiti vrijeme čekanja u ordinaciji te osvijestiti roditelje o važnost ranog čitanja, upoznati ih s kvalitetnim slikovnicama te ih potaknuti na dolazak u knjižnicu. Kasnije su oformljene male zbirke u još jednoj ordinaciji te dva bolnička odjela; „PriČe-Tri-Sad!“ program je čitanja djeci mlađe dobi, a pokrenut je u suradnji sa Športskim centrom Višnjik. Knjižničarke pričaju priče na dječjem igralištu te odlaze na treninge dječjih sportskih klubova gdje dijele promotivne materijale i preporuke za djecu i roditelje. Gradska knjižnica Pula provodi program „Dobre priče za ljepše snove“ – ciklus pričaonica namijenjenih djeci do 4 godine i njihovim roditeljima. Gradska knjižnica Osijek tijekom godine organizira tematski prilagođene pričaonice za najmlađe kao što su „Ljekovite priče za najmlađe“, „Pričaonice u povodu Međunarodnog dana obitelji“ i sl.

Cilj je nacionalnih kampanja, kao što su „Čitaj mi!“ i „Rođeni za čitanje“, na nacionalnoj razini osvijestiti važnost čitanja djeci. Kampanja „Čitaj mi!“ pokrenuta je 2013. u povodu Europske godine čitanja naglas te je prva nacionalna kampanja za promicanje čitanja naglas djeci od rođenja. Cilj joj je potaknuti da s čitanjem naglas djetetu roditelji započnu već od njegova rođenja. Podjednako važan cilj kampanje jest i poticati roditelje da s najmlađom djecom što prije počnu dolaziti u lokalnu narodnu knjižnicu. U kampanji je do sada sudjelovalo preko 300 knjižnica iz zemlje, u sklopu kampanje otvorene su male knjižnice u nekoliko pedijatrijskih ordinacija, domova zdravlja te predškolskim ustanovama, neke knjižnice u rodilištu daruju novorođenčad i njihove roditelje informativno-edukativnim paketima. Organizirane su izložbe kvalitetnih slikovnica na dječjim odjelima, čitanje priča za laku noć na lokalnim radiopostajama, predavanja za roditelje o važnosti čitanja naglas, a aktivno su se uključili i nakladnici posebnim akcijama i snižavanjem cijena slikovnica. Kampanja „Rođeni za čitanje“ kao glavni cilj postavila je upućivanje svakog roditelja/skrbnika na redovitim sistematskim pregledima djece u važnost čitanja naglas te osvještavanje važnosti čitanja naglas za razvoj djetetovih čitalačkih navika te sveukupni djetetov razvoj. Tijekom četiriju pedijatrijskih pregleda (od šestog mjeseca života do polaska u školu) pedijatri djeci čitaju slikovnice te im na kraju pregleda daruju slikovnice kako bi roditelji/skrbnici nastavili čitati djeci u obiteljskom

okruženju. Za realizaciju te nacionalne kampanje Ministarstvo kulture i medija tiskalo je i dostavilo pedijatrijskim ordinacijama u Hrvatskoj (njih 249) po četiri slikovnice za svako dijete.

Zaključak

Predčitačke vještine nužan su temelj čitačkih vještina. Njihovo usvajanje događa se prirodno, no dijete im treba biti izloženo te se netko s njim treba baviti – čitati naglas, zajedno čitati, razgovarati, raspravljati. Takvim aktivnostima dijete usvaja sve složenije elemente koji ga pripremaju za čitanje. Utjecaj roditelja pritom je ključan, no knjižnice raznim aktivnostima također daju značajan doprinos, kako osvještavanju roditelja o važnosti predčitačkih vještina, tako i organizacijom aktivnosti namijenjenih djeci vrtićke i predškolske dobi. Stav i odnos koji će u toj dobi steći prema čitanju i knjigama važni su jer, kako će djetetu ulazak u svijet učenja (polaskom u školu) velikim dijelom istisnuti njegov dotadašnji svijet igre, rani dodir koji je ostvario s knjigom (zajedničkim čitanjem s obitelji, u vrtiću, knjižnici) olakšat će mu to razdoblje jer će mu knjige već biti nešto poznato i nešto uz što veže ugodna sjećanja (Lovrenčić 2004).

Literatura

Beštak, Katarina. 2020. *Uloga radioničkih aktivnosti dječjih knjižnica u razvoju fonološke osjetljivosti kod djece*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Blaži, Draženka; Farago, Emica; Pavić, Petra. 2017. Karakteristike fonološke obrade djece s teškoćama čitanja. *Napredak: časopis za pedagošku teoriju i praksu* 158(1–2), 33–48.

Centner, Sandra 2007. *Kako zavoljeti knjigu i čitanje*. Đakovo: Tempo.

Čudina-Obradović, Mira. 2014. *Psihologija čitanja: od motivacije do razumijevanja*. Zagreb: Golden Marketing-Tehnička knjiga, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Čudina-Obradović, Mira. 2002. *Čitanje prije škole*. Zagreb: Školska knjiga.

Lovrenčić, Sanja. 2004. O knjigama i odgoju. *Književnost i odgoj: zbornik*. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 7–10.

Matijević, Katarina; Bernić, Renata. 2020. Is There a Connection between Reading to Children and the Child's Involvement in Reading Activities? *Croatian Journal of Education* 22(3), 37–49.

Pergar, Melita; Hadela, Jasmina. 2020. Raising Awareness of the Importance of Reading to Early Childhood and Preschool Age Children through Lifelong Education of Parents. *Croatian Journal of Education* 22(3), 101–113.

Peti-Stantić, Anita. 2019. *Čitanjem do (spo)razumijevanja*. Zagreb: Ljevak.

Pufpaff, A. Lisa. 2009. A developmental continuum of phonological sensitivity skills. *Psychology in the Schools* 46(7), 679–691.

Stričević, Ivanka; Čunović, Kristina. 2013. Knjižnične usluge za djecu rane dobi i roditelje u Hrvatskoj. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 56(3). 47–66.

Vodopija, Irena. 2006. *Dijete i jezik – od riječi do SMS-a*. Osijek: Matica Hrvatska.

Children's pre-reading skills and the contribution of libraries in their acquisition

Summary

Pre-reading skills and their acquisition represent an important foundation for a child's acquisition of reading skills. They are acquired through numerous and various activities that the child spends in interaction with parents and family members. Reading aloud, telling stories, talking and retelling are some of the elements of acquiring pre-reading skills. Libraries perform their educational role by organizing various activities for children, through which they acquire and/or adopt pre-reading skills, which also lays a good foundation for future reading skills.

Keywords: *libraries, pre-reading skills, reading aloud*